

дополнительную информацию, тематически связанную с видеоматериалом.

Все задания перед просмотром предназначены для того, чтобы облегчить слушателям восприятие фильма и понимание экранного текста.

При работе после просмотра видеофильма рекомендуется использовать комментарий к нему, монтажный лист и остальные дополнительные тексты (в зависимости от уровня подготовки обучаемых).

Страноведческий комментарий можно использовать для повышения общей культурологической компетенции самого преподавателя, в качестве источника дополнительной информации при выполнении заданий урока слушателями, для самостоятельного изучения учащимися во внеаудиторное время.

Монтажный лист, как и комментарий, служит источником информации при выполнении заданий, опорой для высказывания.

Просмотр видеофильма позволяет провести беседу по его содержанию. Если группа плохо поняла содержание фильма при его просмотре целиком, возможна покадровая работа, то есть преподаватель выбирает отдельные фрагменты, несущие основную идею и, после повторного просмотра, работает над ними.

Таким образом, аудиовизуально представленная информация дает преподавателю возможность интерпретировать систему заданий.

На занятии после просмотра видеофильма предлагаются различные творческие задания, которые помогают лучше усваивать новые знания, активизируют познавательную деятельность слушателей, и выводят их на диалогическое и монологическое высказывание.

Необходимо отметить, что при работе над видеофильмом не в каждой группе можно использовать весь комплекс заданий и упражнений. В зависимости от подготовленности учащихся преподаватель может интерпретировать эту систему, выбирая задания, наиболее полно отвечающие его задачам на данном этапе обучения, и, если нужно, дополняя своими.

ДА ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКА-РУСКАГА ДВУХМОЎЯ І ІНТЭРФЕРЭНЦЫ

УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт транспарту”

Кафедра беларускай і рускай мовы

Жосткіна Г.В.

Беларуская мова сваёй прыгажосцю, духоўнымі багаццямі, самім фактам свайго існавання і функцыянавання вызначае самабытнасць нашага

краю і самасвядомасці беларусаў. Але гістарычна склалася так, што ў якасці мовы нацыянальных і міжнацыянальных зносін у нашай краіне зараз выступае руская. Большасць грамадзян нашай рэспублікі на практыцы надае перавагу рускай мове, разглядае яе як мову адукацыі, паколькі большая частка навуковай літаратуры існуе менавіта на гэтай мове.

Такім чынам, на Беларусі склалася двухмоўе. Двухмоўе, або білігвізм – гэта валоданне дзвюма мовамі і папераменнае іх выкарыстанне ў залежнасці ад умоў моўных зносін; носьбіты двухмоўя – *білінгвы*, двухмоўныя індывіды. [1]

Лічыцца, што чым меншая тыпалагічная адлегласць паміж дзвюма мовамі, г. зн. чым большая ступень іх падабенства і меншая розніца, тым большай з'яўляецца магчымасць узнікнення інтэрферэнцыі, якая амаль непазбежна прысутнічае ў мове білінгваў. Інтэрферэнцыя – парушэнне білінгвам правіл суадносін кантактуючых моў, якое праяўляецца ў яго маўленні як адхіленне ад нормы.

Глыбіня і аб'ём інтэрферэнцыі могуць быць рознымі. Яны залежаць ад суб'ектыўных і аб'ектыўных фактараў. Суб'ектыўныя фактары вызначаюцца індывідуальнымі моўнымі здольнасцямі гаворачага, яго моўнай кампетэнцыяй. Да аб'ектыўных фактараў можна аднесці ступень генетычнага падабенства кантактуючых моў, індывідуальныя сістэмна-структурныя ўласцівасці, спецыфічныя для "другой" мовы.

Беларуская і руская мовы вельмі падобныя, але не ідэнтычныя. Несупадзенні ў граматычных формах, ці, напрыклад, у сінтаксісе прыводзяць да моўных памылак і няправільнага словаўжывання. Гэта адбываецца з прычыны недасканалыя ведання асаблівасцяў беларускай мовы. Прычыны з'яў інтэрферэнцыі можна ў большасці выпадкаў выявіць лінгвістычнымі метадамі: параўнаць фанетычныя і граматычныя сістэмы дзвюх моў і вылучыць іх адрозненні, што дасць магчымасць атрымаць спіс патэнцыяльных форм інтэрферэнцыі, магчымых у кантактнай сітуацыі суіснавання беларускай і рускай моў. [2]

Сярод прыкладаў фанетычнай інтэрферэнцыі можна вызначыць: 1) суадносінны мяккіх зычных [д'], [т'] (*дитя, темно*) у рускай мове з мяккімі свісцячымі афрыкатамі [дз'], [ц'] (*дзіця, цёмна*) у фанетыцы беларускай мовы; 2) наяўнасць у беларускай мове прыстаўных гукаў (*вока, вожык, вуліца; іржавы, аржаны*) і адсутнасць прыстаўных у рускай мове (*око, ёжик, улица; ржавый, ржаной*); 3) адрозненні ў якасці пэўных гукаў: у беларускай мове губныя зычныя [б], [п], [м] перад зычнымі і на канцы слова толькі цвёрдыя (*голуб, насып, сем*), а ў рускай мове адпаведныя гукі – мяккія (*голубь, насыпь, семь*).

Акцэнтная інтэрферэнцыя – гэта несупадзенне націску ў беларускіх і рускіх словах-эквівалентах: *вярба́, крапіва́, спі́на, хобра́ша, пазаўчо́ра, ве́зці,*

нэсці, звоніць, адзініццаць (бел.) – *вэрба, крапівка, спінá, хорошó, позавчэрá, везтí, нестí, звонít, одíннадцáть* (рус.).

Лексічная інтэрферэнцыя ўключае такія паняцці, як міжмоўныя амонімы (напрыклад: бел. *добры* ('правільны, станоўчы') – рус. *добрый* ('сардэчны, пяшчотны, гуманны'), бел. *дыван* (адпавядае рускаму “ковёр”) – рус. *диван* ('прадмет мэблі', адпавядае беларускаму “канапа”)) і міжмоўныя паронімы (напрыклад: бел. *адказаць* ('даць адказ') – рус. *отказать* ('адмовіць'), бел. *блага* ('дрэнна') – рус. *благо* (сінонім слова “добро”), Акрамя таго, зрэдку адной рускамоўнай лексеме адпавядае некалькі беларускіх, якія адлюстроўваюць уласціваю гэтай мове класіфікацыю рэалій. Напрыклад, рускаму “*вдвоём*” адпавядаюць тры беларускамоўныя формы: *удзвух* (толькі пра мужчын), *удзвюх* (толькі пра жанчын), *удваіх* (аб асобах рознага полу і аб істотах ніякага роду).

Марфалагічная інтэрферэнцыя праяўляецца вельмі шырока: 1) род некаторых назоўнікаў у беларускай і рускай мовах можа не супадаць: бел. *таполя, гусь* (ж. р.) – рус. *тополь, гусь* (м.р.); бел. *сябло* (н. р.) – рус. *стебель* (м. р.); бел. *капыт* (м. р.) – рус. *копыто* (ср. р.); бел. *сабака, боль, шынель, насып, накіп, стэп, пыл, палын, цень* (м. р.) – рус. *собака, боль, шинель, насыпь, накий, степ, пыль, полынь, тень* (ж. р.); 2) некаторыя беларускія адзіночналікавыя назоўнікі (напрыклад, *чарніла* (*сіняе*), *бяліла* (*добрае*)) адпавядаюць рускім множналікавым *чернила* (*синие*), *белила* (*хорошие*); беларускія множналікавыя назоўнікі *дзверы* (*новыя*), *крупы* (*аўсяныя*) – рускім адзіночналікавым *дверь* (*новая*), *крупы* (*овсяная*); 3) канчаткі *-а* (*-я*), *-у* (*-ю*) ў родным склоне залежаць ад роду, адушаўлёнасці і канкрэтнага лексічнага значэння беларускіх назоўнікаў, у той жа час рускія адпаведнікі ў такой форме маюць толькі канчаткі *-а* (*-я*); 4) толькі ў беларускай мове існуе гістарычнае чаргаванне канцавых зычных асновы *г//з, к//ц, х//с* у давальным і месным склонах (*дуга* – *на дузе, страхá* – *на страсе*), а таксама варыянтныя формы назоўнікаў у творным склоне множнага ліку (*вачыма, дзвярыма*); 5) суфіксы *-эйш-* (*-ейш-*), *-ш-* у беларускай мове маюць прыметнікі вышэйшай ступені параўнання (*разумнейшы, лепшы*), а ў рускай мове пры дапамозе такіх жа суфіксаў ўтвараюцца формы найвышэйшай ступені параўнання прыметнікаў (*умнейший, лучший*) [3]; 6) выразна звужана, абмежавана ўжываюцца ў беларускай мове формы дзеепрыметнікаў цяперашняга часу на *-емы, -імы, -учы* (*-ючы*), *-ачы* (*-ячы*) (толькі ў спалучэннях устойлівага характару: *даследуемая праблема, цякучы стан, азаціруючая атмасфера, кіруючая роля, рухаючая сіла*), а таксама дзеепрыметнікі прошлага часу з суфіксамі *-ўш-, -ш-* (*загінуўшы, падросшы*), бо яны выступаюць у якасці амонімаў да дзеепрыслоўяў з суфіксамі *-ўшы, -шы* [4].

Спіс патэнцыяльных формаў сінтаксічнай інтэрферэнцыі найбольш

вялікі. Разгледзем некаторыя з іх: 1) у беларускай мове лічэбнікі *два, дзве, абодва, абедзве, тры, чатыры* звязваюцца з назоўнікам шляхам дапасавання, назоўнік мае форму назоўнага склону множнага ліку: *два сталы, тры браты, чатыры веснавыя дні*. У адпаведных словазлучэннях рускай мовы кампаненты звязваюцца шляхам кіравання і назоўнік мае форму роднага склону адзіночнага ліку: *два стола, тры брата, чатыры весенних дня*; 2) у колькасна-іменных словазлучэннях са значэннем прыблізнай ці дакладнай адлегласці ў беларускай мове выкарыстоўваюцца назоўнікі ў родным склоне з прыназоўнікам *за*: *метраў за сто ад лесу, за два крокі ад дому*. Руская мова патрабуе тут выкарыстоўваць назоўнік у форме меснага склону і прыназоўнік *в*: *метрах в ста от леса, в двух шагах от дома*; 3) пры дзеясловах *цешыцца, насміхацца, жартаваць, здзеквацца, дзівіцца* ў беларускай мове ўжываецца назоўнік (займеннік) у родным склоне з прыназоўнікам *з*: *цешыўся з дачкі, жартаваў з яго*. Такія дзеясловы ў рускай мове кіруюць назоўнікам у творным склоне з прыназоўнікам *над*: *смеялся над дочкой, шутил над ним*; 4) пры словах *хварэць, хворы* залежны назоўнік ужываецца ў беларускай мове часцей у вінавальным склоне і мае прыназоўнік *на*: *хворы на грип*. У адпаведных рускамоўных канструкцыях назоўнік ужываецца без прыназоўніка і мае форму творнага склону: *больной гриппом*; 5) дзеясловы *дзякаваць, выбачаць, дараваць* у беларускай мове кіруюць залежнымі назоўнікам ці займеннікам і патрабуюць ад іх формы давальнага склону: *дзякаваць сястры, дараваць яму*. У адпаведных рускамоўных словазлучэннях залежныя словы ставяцца ў форму вінавальнага склону: *благодарить сестру, простить его*.

З дзвюх моўных сістэм, якія ўзаемадзейнічаюць у маўленні чалавека, адна з'яўляецца першаснай, якая і разглядаецца як крыніца інтэрферэнцыі. Пры засваенні беларускай мовы многія карыстаюцца навыкамі, якія выпрацаваліся пераважна на базе рускай мовы. У гэтым выпадку задума выказвання афармляецца па-руску, а потым перакладаецца на беларускую мову. Наколькі такое выказванне будзе пазітыўным з пункту гледжання моўнай культуры беларускай мовы, залежыць не толькі ад ведання правіл граматыкі, арфаэпічных навыкаў і слоўнага запасу, але і ад правільных суадносін элементаў сістэмы паняццяў беларускай і рускай моў. Калі сістэмы паняццяў беларускай і рускай моў атаясамліваць, тады ў выказванні ўзнікнуць непазбежныя памылкі. У такой моўнай сітуацыі на прэадні план выходзіць праблема павышэння ўзроўню беларускай моўнай культуры ва ўсіх сферах яе выкарыстання.

Спіс літаратуры

1. Питанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
2. Дмитриева Ю. В. Проблемы двуязычия и интэрференции. – Находка: Филиал ДВГУ, 2006.

3. Гурскі М.У. Параўнальная граматыка рускай і беларускай моў. – Мн., 1966.
4. Ляшчынская В. А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка : вучэб. дапам. – Мінск : РІВШ БДУ, 2001.
5. Синтаксис русского и белорусского языков: Сходство и различия. – Мн., 1994.

ВЛИЯНИЕ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА НА АДАПТАЦИЮ СТУДЕНТОВ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ ПО ПРОГРАММЕ ПОДГОТОВКИ ОФИЦЕРОВ МЕДИЦИНСКОЙ СЛУЖБЫ ЗАПАСА

УО «Гродненский государственный медицинский университет»
Военная кафедра
Ивашин В.М., Полюян И.А., Флюрик С.В.

Всё более возрастающие нагрузки, действующие на организм студентов в учебном процессе, могут вызвать различные патологические процессы и психические нарушения. Поэтому было решено провести исследование влияния учебного процесса на адаптацию студентов, занимающихся по программе подготовки офицеров медицинской службы запаса, в сравнении со студентами, не занимающимися на кафедре.

Задачи данного исследования:

- изучить антропометрический статус студентов в разные периоды обучения;
- определить динамику уровня физического развития студентов;
- оценить уровень функционирования системы кровообращения, определить её адаптационный потенциал в разные периоды обучения;
- разработать практические рекомендации по дальнейшему совершенствованию учебного процесса с целью повышения адаптации у студентов, обучающихся по программе подготовки офицеров медицинской службы запаса.

Для адаптации в новой социальной среде важно умение быстро находить свое место в совместной деятельности, свою роль в новом коллективе, умение находить в рамках существующих условий возможности для проявления способностей и интересов.

Адаптация в контексте военного образования – это:

- адаптация непосредственно к учебе, которая характеризуется как текущим (экспертная оценка успешности и текущая успеваемость), так и итоговым контролем успешности в учебной деятельности (успешностью